

Ugyanígy jár el a szerző a tárgyak leírásakor is („légrádi bicsak”, „debreceni makra kurta kis pipa” stb.). Hasonlóképp fontos szerepet töltenek be a népi köznyelvnek olyan elemei, mint pl. a „forgott juhászok” kitétel, a „mese, mese mi az?” kérdésfeltevés, vagy az ellentétek kedvelése a képes beszédben („a hegyek költöznek, a futó nap megáll” stb.). Nem hiába nevezte „dalgáték”-nak Szirmay a darabot, néhol valósággal népdalszerű sorokra találunk benne:

*Három cigány legény hegedül,
Csak magam vagyok egyedül.*

— éneklí a juhász mindjárt az első jelenet kezdetén. Ugyanígy kiütöközik a verssorokból a következő, virágénekre emlékeztető töredék is:

*Zöld övemet mátkám — Piroska himezé,
Ki szebbet énekel nálam, legyen ezé. [!]*

Az elmondottak indokolják, hogy a Szirmaytól feljegyzett, 1830. november 19-én, Eperjesen eljátszásra került „Pásztori dalgáték”-ban e műfaj egyik utolsó, eddig ismeretlen, szerény értékű, de (műfaj történeti szempontból) említésre méltó dokumentumát lássuk.

Sz. Tinn Mária

Adalék Móricz Zsigmond pályakezdéséhez

A Kísfaludy Társaság szerb vonatkozásait kutatva Móricz Zsigmondra vonatkozó két levélre és egy hasonló tárgyú névjegyre bukkantam, melyekben az írói pálya elején álló fiatal embert a Társaság figyelmébe ajánlják, és melyek — úgy látszik — ismeretlenek irodalomtörténészeink előtt, mivel ezeket a két ismert Móricz-kutatónk, Nagy Péter (Móricz Zsigmond, Bpest, 1953.) és Czine Mihály (Móricz Zsigmond útja a forradalmakig. Bpest, 1960.) sem említi.

Ismeretes, hogy Móricz népköltési gyűjtőmunkáját a Kísfaludy Társaság megbízásából 1903-ban kezdte el, s hogy ez a tevékenysége, a néppel való közvetlen érintkezése írói fejlődését döntően befolyásolta.¹ Azt is tudjuk, hogy a fiatal író megbízatását elsősorban Vargha Gyulának, a Statisztikai Hivatal igazgatójának, a Kísfaludy Társaság titkárának köszönheti, aki a Népköltési Gyűjtemény új sorozatának akkori szerkesztője is volt.² Ebből a körülményből és a levelek tartalmából arra következtethetünk, hogy az említett két ajánló levelet és a névjegyet Vargha Gyulához intézték.

Az ajánló sorokat Kozma Andor, Ferenczi Zoltán és Lehr Albert 1903. február 13-án írták a Népköltési Gyűjtemény szerkesztőjének. Szembetűnő, hogy ez ugyanazon a napon történt, amikor Móricz Zsigmondot Gyulai Pál az Egyetemi Könyvtárba javasolta — eredménytelenül. A könyvtári állást — mint tudjuk — Hóman Bálint kapta meg. „Ma már tudjuk miért: a különben jó eszű Hóman Bálint Darányi Ignác miniszter úr unokaöccse volt és Apponyi Albert gróf is jónak vélte az állásra” — írja Czine Mihály.³ Ferenczi Zoltán, az Egyetemi Könyvtár igazgatója, ha már a szegénysorsú fiatalembernek állást nem tudott biztosítani, néhány ajánló sort írt az érdekében.

Kozma Andor és a fiatal Móricz Zsigmond kapcsolatával Czine Mihály említett nagy jelentőségű könyvében részletesen foglalkozik, és újabban ezt a kérdést Lóránd Éva is érintette. (Az első kritika Móricz Zsigmondról, ItK LXVI, 1962, 81–82.) Az alábbi megleghangú levél is Kozma Andor igaz baráti érzéseiről tesz tanúságot és mutatja, hogy az akkori közismert költő a fiatal Móricz műveltségét, komolyságát és tehetségét igen nagyra értékelte. A levélből látjuk, hogy Kozmának Lehr Albert „már régebben” ajánlotta Móriczot, mint ahogy ezt az író az *Életem regényében* írja. Móricz Zsigmond és Lehr Albert viszonyáról különben nem sokat tudunk, hiszen Czine Mihály könyvében az utóbbi nevét nem is említi.

A két levél a következőképpen hangzik:

Budapest 903 február 13.

Kedves barátom,

nem sablonszerű protekcióval zaklatlak, hanem levelem vívőjében Móricz Zsigmondban egy igazán figyelemre méltó s meggyőződésem szerint rendkívül használható, derék fiatal embert ajánlok neked, mint a *népköltési gyűjtemény szerkesztőjének*.⁴

¹ CZINE MIHÁLY: Móricz Zsigmond útja a forradalmakig. Bpest, 1960. 152.

² KÉRY LAJOS: A Kísfaludy-Társaság története (1836—1936). Bpest, 1936. 202. — Sebestény Gyula, akit NAGY PÉTER monográfiájában említ (Móricz Zsigmond. Bpest, 1953. 30.), a Népköltési Gyűjtemény szerkesztését csak 1910-ben veszi át. Vö. KÉRY LAJOS i. m. 212.

³ CZINE MIHÁLY i. m. 549.

⁴ Kiemelés az eredeti szerint.

Nekem őt már régebben Lehr Albert ajánlotta. Azóta megismertem az ő kedves, szerény, okos egyéniségét s igen komoly, becses, igaz magyar írásait is. Ezek az írások sokkal kevésbé léhák, sem hogy Móricz Zsigmond a hírlapoknál zöld ágra vergődhetnék.

Azonban, szegénynek okvetlenül keresni kellene már valamit. Egyelőre tehát — munkát keres. Én bizonyosra veszem, hogyha te ő rá bízád azokat a bizonyos népkölt. gyűjteményszerkesztési munkákat, melyek díjazására neked a K. társaság korlátozatlan felhatalmazást adott, mindenki jól járna: a társaság, az ügy, te és az igen derék ifjú is, kinek nincs egyéb hibája, mint hogy tanultabb, komolyabb és szerényebb, mint korunk svihák ifjú hősei.

Ferenczy Zoltán s Lehr Albert bizonyosan örömmel fognak az én kérésemhez s ajánlásomhoz csatlakozni. Fogadd el Móricz Zsigmondot, foglalkozzál vele s ha csak lehetséges, avasd őt nagy munkád segítőjévé. Tudom, hogy nem bánod meg.

Szívesen köszönt
tisztelő barátod

Kozma Andor

Kedves Barátom!

Gyulai Pál úr ajánlatára szívességedbe ajánlom Móricz Zsigm. ref. ifjút, ki magy. irod.-mal foglalkozik s épen népköltési gyűjteményekkel és így a *Kisf.-társ.*⁴ által e célra kijelölt működésben segédül használhatnád. Kérlek, vedd őt szíves jószággal ebbeli működéseiben pártfogásod alá és használd őt, hogy munkához juthasson, melyre annyira rá van utalva.

Engedj meg alkalmatlankodásomért s fogadd előre is köszönetem szívességedért, maradván

szeretettel

igaz híved

Ferenczy Zoltán

A névjegyen ezeket a sorokat olvashatjuk:

Mélyen tisztelt Nagyságos Uram!

Móricz Zsigmond urat jól ismerem, tehetsége, tanultsága és karaktere egyformán nagyon alkalmasnak mutatják arra, a minek érdekében Nagyságod jó akaratához fordul.

Tisztelettel

Lehr Albert

Mindhárom ajánló írást az MTA Könyvtára Kézirattárában a Kisfaludy Társaság Levelezése között 5/1903, 6/1903 és 7/1903 sz. alatt őrzik.⁵

Póth István

⁵ A még nem teljesen rendezett anyagban a fenti számok csak ceruzával vannak feltüntetve. A három irat eredeti iktatószáma 49. szám/1903, 50. szám/1903 és 51. szám/1903.